

Rolul instituțiilor publice locale în promovarea culturii rome

Rolul instituțiilor publice în promovarea culturii rome este de a asigura condițiile favorabile creației culturale și protejării patrimoniului cultural a oricărei minorități etnice din România.

Politicile culturale sunt orientate către societate și sunt armonizate cu celelalte politici publice. Guvernul are politici integrate privind formarea resurselor umane și în domeniul culturii, pune în valoare potențialul creației culturale curente și al patrimoniului cultural în ceea ce privește incluziunea socială, favorizează formele de expresie și practici culturale, a încurajat procesul de descentralizare instituțională și parteneriatul public-privat, cât și parteneriatul central-local.

Instituțiile publice de cultură trebuie să-și asume și rolul de "puncte de acces pentru serviciul comunitar universal". Principiile fundamentale privind relația dintre cetățean și domeniul cultural sunt:

- respectarea și promovarea drepturilor culturale fundamentale (acces la cultură și participare la viața culturală);
- promovarea diversității și protejarea identității culturale;
- recunoașterea contribuției culturii la coeziunea și incluziunea socială.
- creșterea gradului de acces și participare la cultură;
- apropierea creației culturale de comunitățile locale prin descentralizarea instituțiilor și a activităților culturale;
- promovarea creativității și a creației artistice contemporane;
- promovarea industriilor culturale;
- susținerea programelor naționale, sectoriale, regionale și locale;
- asigurarea inscripționării bilingve a materialelor de informare utilizate în instituțiile culturale din localitățile unde o minoritate etnică depășește pragul de 20% din populație;

Minoritate rromă este o minoritate istorică în România trăind alături de populația majoritară de aproximativ cinci secole, potrivit atestărilor documentare. Cu toate acestea, distanța socială dintre romi și populația majoritară continuă să se mențină, stereotipurile și prejudecățile rămânând principalii vectori care îi descriu pe romi în mentalul populației majoritare. Această situație este cauzată de necunoașterea și lipsa recunoașterii istoriei și culturii romilor, în societate în ansamblu, dar îndeosebi în sistemul educațional, care continuă să sufere de lipsa de informații coerente și suficiente în curricula obligatorie pentru toți elevii și de lipsa unei culturi școlare care să favorizeze interculturalitatea.

Studiile și cercetările în domeniu menționează faptul ca mulți dintre romi au o stimă de sine etnică scăzută cauzată de stigmatizarea socială internalizată, precum și de procesele de asimilare forțată prin care au trecut membrii comunităților cu romi din România. Țările unei istorii de excludere au avut efecte determinante în mentalul colectiv rom. Privarea individului de drepturi și de acces la resurse de dezvoltare socială conduce la pierderea demnității etnice și la instalarea auto-culpabilizării și a rușinii de sine etnice. Stima de sine etnică a romilor poate fi recâștigată prin extinderea învățării limbii, istoriei și culturii romani în școală, inclusiv, acolo unde condițiile le permit: comunități de romi vorbitoare de limbă romani, opțiunea părinților romi de a studia limba maternă, existența sau încadrarea de cadre didactice rome calificate, existența sau publicarea de manuale școlare în limba romani etc., printr-un învățământ bilingv sau monolingv în limba romani.

Lipsa instituțiilor de reprezentare culturală– esențiale pentru promovarea culturii rome - reprezintă o altă problemă care împiedică afirmarea și reconstrucția identității romilor. O soluție pentru recâștigarea demnității etnice rome ar fi reconstrucția instituțională a identității, prin înființarea de instituții de formare și reprezentare identitară viabile și credibile (ex: școli cu predare în limba romani sau specializate pe limba, istoria și cultura romani, centre culturale, centre comunitare, muzee, edituri, biblioteci, teatre etc.). Este necesară continuarea păstrării, cercetării, dezvoltării și promovării patrimoniului cultural rom și a identității rome prin intermediul producției culturale rome finanțate de către instituțiile publice centrale și locale.

Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome își propune să consolideze și să adapteze cadrul legal în domeniul protecției drepturilor cetățenilor aparținând minorităților naționale la situația și necesitățile actuale ale minorității rome prin: promovarea condițiilor de natură să permită persoanelor aparținând etniei rome să-și mențină și să-și dezvolte cultura, precum și să-și păstreze elementele esențiale ale identității romilor.

Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative (2021/C 209/03), prin care Statele Membre sunt invitate să promoveze sensibilizarea culturală în societăți prin stimularea participării culturale active și a accesului egal la cultură pentru toate grupurile sociale, inclusiv pentru cele mai marginalizate și vulnerabile, tradițiile și patrimoniul cultural.(extras din H.G nr.560/2022 cu privire la Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027).

Parlamentul României a adoptat în ultimile două decenii o serie de legi cu privire la promovarea și afirmarea identității rome, precum: Legea nr. 66/2006 pentru consacrarea zilei de 8 aprilie ca Sărbătoarea etniei romilor din România; Legea nr.28/2011 privind comemorarea dezrobirii romilor din România; Legea nr. 20/2019 privind instituirea Zilei Limbii Romani; Legea nr.105/2019 pentru instituirea zilei de 2 august ca Ziua națională de comemorare a Holocaustului împotriva romilor – Samudaripen.

Ministerul Culturii și Cultelor, autoritățile administrației publice centrale, cu atribuții în domeniul asigurării egalității de șanse și al combaterii discriminării, celelalte autorități ale administrației publice centrale și locale sprijină anual, în localitățile în care trăiesc membri ai comunității rome, material și financiar organizarea de manifestări publice și acțiuni social-culturale dedicate sărbătoririi acestor zile.

20 februarie 1856 – reprezintă *Încheierea Dezrobirii Romilor*. După ce, anterior, la 10 / 22 decembrie 1855, Divanul Obștesc din Moldova votase “Legiuirea pentru desființarea sclaviei, regularea despăgubirii și trecerea emancipaților la dare”, la data de 8 / 20 februarie 1856, a fost promulgată și în Țara Românească - de către domnitorul Barbu Dimitrie Știrbei - „Legiuirea pentru emanciparea tuturor țăganilor din Principatul românesc”, marcând ultimul act normativ privind dezrobirea romilor în Principate. În Transilvania, au fost adoptate anterior măsuri similare, iar în perioada împăraților Maria Tereza și Iosif II au fost inițiate și întreprinse acțiuni stricte de integrare a romilor.

8 aprilie 1971 – *Ziua Internațională a Romilor*. Cu prilejul primului Congres al romilor, desfășurat la 8 aprilie, lângă Londra, au fost adoptate cântecul *Gelem, gelem* - ca imn al romilor de pretutindeni - și steagul romilor (dreptunghiular, cu jumătatea superioară albastră, cea inferioară verde, iar în centru cu o roată de culoare roșie, în realitate, „chakra = roata universului”, care are, în fapt, 16 spițe). În România, se marchează ziua de **8 aprilie**, cu începere din anul 2006, ca “Sărbătoare a etniei romilor din România”, adoptată de Parlamentul României, la inițiativa deputatului romilor, președintele asociației Partida Romilor, Nicolae Păun, prin Legea nr. 66 / 22 martie 2006.

Pe lângă aceste evenimente marcante există o serie de multe alte evenimente care pot fi organizate pentru a încuraja dialogul intercultural și a promova cultura minorității rome, precum:

3 octombrie 1385 – *Ziua Atestării Romilor în Spațiul Geo-Istoric Românesc*. Menționarea în documentul semnat de Dan Vodă, la 3 octombrie 1385, a patruzeci de sălașe de “ațigani”, care aparținuseră Mănăstirii Vodița (jud. Mehedinți) - ca danie făcută anterior de unchiul domnitorului, Vladislav Vodă - și care aparțineau, la 3 octombrie 1385, Mănăstirii Tismana (jud. Gorj) ;

8 octombrie 1923 – *Ziua Muzicianului Rom din România*. La data de 8 octombrie 1923 s-a născut marele violonist și dirijor rom *Ion Voicu*, ce avea să moară la 24 februarie 1997, la București. În context, serbarea altor muzicieni romi: *Mădălin Voicu* (dirijor), *Johnny Răducanu* (jazz), *Marius Mihalache* (țambal, jazz), *Marin Petrache Pechea* (jazz) ș.a.

20 octombrie 1992 – *Ziua Secției de Limbă Romani* (data când a debutat primul curs de limba romani la nivel universitar, la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, inițiat și ținut de *Gheorghe Sarău* până în anul universitar 2000 / 2001. Din anul universitar 1997/1998, la aceeași facultate și prin strădania sa, se înființează secția B. *indianistică* (hindi - romani), ca apoi, din anul universitar următor, 1998 / 1999, să se structureze, tot ca specializare B, secția *limba și literatura romani*. Din anul universitar 2005 / 2006, secția capătă statut de secție principală A.

2 noiembrie – *Ziua Folclorului Rom*. Ziua este prilejuită de comemorarea morții folcloristului și cărturarului rom *Anton Pann*, născut în anul 1796, la Sliven în Bulgaria, și decedat la 2 noiembrie 1854, în România. Serbarea și a altor etnologi, antropologi și folcloriști *nerromi* (C. S. Nicolăescu – Ploșor, H. Wliskoeki, Barbu Constantinescu, Petru Copoiu etc. și romi (Costică Bățălan, Alexandru Ruja - Gribussy, Delia Grigore ș.a.). Ziua este marcată, în școli, și prin diferite concursuri și spectacole folclorice (cântece, dansuri, ritualuri, obiceiuri etc.).

2 decembrie - *Ziua Lăutăriei și a Cântecului Lăutăresc*. Marchează prezența, cu o zi înainte, la data de 1 decembrie 1599 a unei cete de lăutari romi, ce cânta “îmnuri naționale”, în momentul intrării lui Mihai Viteazul în Alba Iulia. *Cântecul lăutăresc* este reprezentat emblematic de “interpretul - titan” al acestei specii folclorice, de inegalabilul cântăreț rom *Dona Dumitru Siminică*. În context, serbarea altor mari artiști lăutari – **instrumentiști** (*Barbu Lăutaru, Petre Crețul Solcan, Sava Pădureanu, Toni Iordache, Florea Cioacă, Marcel Budală, Fărămiță Lambru, Fănică Luca, Ion Onoriu, Alexandru Țitruș, Ilie Udilă, Ionel Budișteanu, George Udilă, Ion Miu, Marian Mexicanu* ș.a.) ori **solști vocal**: *Zavaidoc (Marin Teodorescu), Romica Puceanu, Gheorghe Lambru, Gabi Lunca, Mioara și Paula Lincan, Catanga - Pădureanu, Elena Pascu, Valentina Mocanu, Panseluța Fieraru* ș.a.

18 martie 1812 - *Ziua Scriitorului Rom* – Ziua când Ion Budai-Deleanu semnează și trimite *Epistolie închinătoare către Mitru Perea [Petru Maior]*, din care reiese că Ion Budai Deleanu și Petru Maior erau romi. Cu același prilej, sunt serbați și alți **prozatori romi din România**: *Anton Pann, Valerică Stănescu, Păun Gheorghe Ialomiteanu, Irina Gabor-Zrinyi* ș.a., cât și **prozatori din alte țări** sau **poeți romi din România**. De pildă, *Ștefan Fuli*, n. la 23 august 1950, în Mureșeni, cartier al orașului Tg. Mureș, fiind primul poet rom care publică un volum de versuri de sine stătător, în anul 1993, volumul *Aproape-departe* (Editura Tipomur: Tg. Mureș). Lovit de o “stare depresivă a inutilității”, poetul se otrăvește în decembrie 1994, dar moare, în suferință îndelungă, abia în 28 martie 1995. Alți poeți romi din România: *Luminița Mihai Cioabă, Gelu Măgureanu, Marius Lakatos* ș.a.

16 aprilie 1889 - *Ziua Actorului Rom*. Marchează ziua de naștere a actorului **Charles Chaplin** (n. la 16 aprilie 1889, decedat la 25 decembrie 1977). Acesta și-a mărturisit identitatea romă cu 13 ani înainte de moarte (v. *Povestea vieții mele. My autobiography* - 1964): „Bunica era pe jumătate țigancă”. (Extras din Calendarul rrom, autor prof.dr. Gheorghe Sarău).

Ne dorim ca aceste evenimente culturale să fie cunoscute de către instituțiile de cultură pentru a se implica în organizarea și desfășurarea de activități care să contribuie la promovarea valorilor culturale ale rromilor, dar și la creșterea stimei de sine a acestora, în special a tinerilor.

Asociația Centrul Cultural Comunitar Anton Pann